

Nr 10.

Ankom till Riksdagens kansli den 15 april 1912 kl. 1 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 17 i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

Närvarande: Herrar Bonde, Trygger, Hagström, Clason, Bellinder, Hellberg, Kjellén, Wavrinsky, von Mentzer, grefve Hamilton, Ljunggren,^{*)} Jansson i Djursåtra, Ericsson, Edén, Larsson i Vesterås, Magnusson, Larsson i Säby, Kropp, Jönsson och Wallin.

^{*)} Ej närvarande vid utlåtandets justering.

I en inom Andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 55, har herr *Persson* i Norrköping, med instämmande i motionens syfte af två af kammarens ledamöter, hemställt »det Riksdagen ville för sin del antaga följande ändrade lydelse af § 17 i förordningen om kommunalstyrelse på landet af den 21 mars 1862:

§ 17.

Tre ordinarie kommunalstämmor skola årligen hållas: — — — —
— — — — äfvensom af revisorer. Dessa ordinarie stämmor utsättas till sön- eller helgdagar.

Den, hvilken — — — — — af sagda förvaltning.»

Till stöd för detta sitt yrkande har motionären anfört följande:

»Redan vid 1907 års riksdag väcktes af herr Rob. Karlsson i Andra kammaren motion om att ordinarie kommunalstämmor skulle hållas å sön- eller helgdag. Motionären framhöll till stöd för sitt yrkande, att det icke endast var det höga fyrktalet, som ditintills lagt hinder i vägen för de

Bihang till Riksdagens protokoll 1912. 5 saml. 9 häft. (Nr 10—12.) 1

små fyrkinnehafvarna att bevaka sina kommunala intressen, utan mången gång har själfva tiden för kommunalstämmans hållande lagt öfverstigliga hinder i vägen härför.

Det händer ej så sällan, framhöll motionären vidare, att kommunalstämмоordföranden utlyser ordinarie kommunalstämma att hållas å söckendag, hvarigenom omöjliggöres icke allenast för industriarbetare, utan jämväl för smärre yrkesutöfvare och småbrukare att bevista dylik stämma, ty om än dessa senare förfoga öfver sin tid, så hafva de ej råd att af sin knappa bärgning afstå en dagsinkomst eller ett dagsverke, hvarför de hellre föredraga att stanna hemma. Följden blir att de större fyrkaltalsinnehafvarna, som kunna bestämma öfver sin tid, komma att hufvudsakligen afgöra ärendenas behandling.

Det särskilda utskott, som vid 1907 års riksdag hade att behandla äfven den här omnämnda motionen, affärdade den med några få rader, hvari som hufvudskäl för afslag anfördes, att ett bifall till motionen skulle vara »ett onödigt och skadligt ingrepp på ett område, där afgörandet för hvarje kommun bör ske efter dess särskilda förhållanden och alltså lämpligen tillkommer den som har att utlysa stämmorna».

Att detta helt lösligt framkastade påstående icke alls räcker som bärande skäl för afslag på ett så viktigt förslag som det här ifrågavarande, synes mig ligga i öppen dag. Detta framhölls också under föregående års riksdag i en af herr Forssling i Andra kammaren väckt motion, hvari han upptog herr Karlssons år 1907 gjorda yrkande. Bland andra talande skäl, som herr Forssling i motiveringen till sin motion förra året anförde, tillåter jag mig anföra följande:

»Det är ju mycket vanligt, att de ordinarie stämmorna utlysas till en söckendag, hvarigenom de flesta besökande, till följd af de stora afstånden, måste i fråga om det enskilda arbetet gifva hela dagen till spillo. Men både småbrukare, handverkare och öfriga arbetare samt många andra röstberättigade därjämte hafva oftast hvarken råd eller tid att offra hela arbetsdagen på allmänna angelägenheter, äfven om håg härtill icke saknas, i synnerhet om resekostnad till den ofta miltals aflägsna stämmolokalen också måste tagas i beräkning.

Dessutom äga många samhällsmedlemmar, särskildt de som lyda under tjänstehjonsstadgan, icke rätt att utan sina arbetsgifvares eller husbönders tillåtelse taga sig ledigt från arbetet för att bevista kommunala sammankomster. Visserligen har arbetsgifvareföreningarnas förtroenderåd i fråga om ledighet från arbetet för att kunna delta i kommunala val m. m.

uttalat sin anslutning till Kungl. Maj:ts under fjolåret framlagda förslag härutinnan under förutsättning, att begäran om ledighet för sådant ändamål anmäldes minst dagen förut. Men särskildt landtarbetarnes husbönder komme nog icke att med blida ögon bifalla en dylik allmänne anhållan och, om så på grund af lag måste ske, i de flesta fall endast under villkor om afdrag på lönen eller på de få fridagar, som stundom ges åt lagstadda tjänare för vård af deras privata angelägenheter.

Vore det då icke för undvikande af ömsesidiga svårigheter fördelaktigare för båda parterna, om förenämnda sammankomster hölles på en allmän hvilodag?

Ett flitigt deltagande i kommunala sammanträden är ett af hufvudvillkoren för att hos vårt folk minska okunnigheten och likgiltigheten angående kommunala angelägenheter samt för dess fostran till mera upplysta och intresserade samhällsmedlemmar. Anses det önskvärdt att erhålla insiktsfulla och för det allmännas väl nitälskande medborgare, bör man därför uppmuntra särskildt de små i samhället till att bevista församlingens gemensamma förhandlingar. Därtill kommer att detta lager af vårt folk vid dessa har stora intressen att bevaka, i synnerhet då det gäller utseende af funktionärer inom församlingen samt val af de personer, på hvilka det sedan beror, om Riksdagens Första kammare skall så småningom få ett mera demokratiskt skaplynne samt villigare och med större förståelse ifrå för en tillfredställande lösning af sådana frågor, som ligga det stora flertalet af vårt folk varmt om hjärtat.

I stället för att genom val af för de små i samhället olämpliga tider för stämmorna utestänga dem därifrån kräfvor rättfärdigheten inom samhällslifvet, att man på allt sätt underlättar deras deltagande, och dit hör bland annat, att för de viktigare sammankomsterna väljas sådana dagar, att de med minsta uppoffring vare sig i tid eller pengar kunna besökas äfven af de mindre och minst bemedlade bland de kommunalt röstberättigade.

Det torde ock för ett bättre samförstånd mellan skilda folkklasser icke vara utan betydelse, att personer i mycket olika samhällsställning på detta sätt föras tillsammans och komma till tals med hvarandra. En på många för att icke säga alla håll välbehöflig vidare syn på samfundsförhållandena borde äfven härigenom kunna erhållas.

Enligt mitt förmenande kan det icke vara tvifvel underkastadt, att — om sammanträdena hållas efter gudstjänsten — söndagar och mindre betydelsefulla helgdagar äro de mest lämpliga, då det gäller behandling

af landsbygdsförsamlingarnas allmänna ärenden. Visserligen äro icke heller då alla medborgare i tillfälle att däri deltaga, enär en del på grund af sin sysselsättning måste vara upptagna alla dagar i veckan. Men dessa utgöra dock ett mindre fåtal af landsbygdens befolkning, och om ofvan angifna dagar bestämdes för ordinarie sammankomster, hade man i alla händelser gjort, hvad som i denna fråga rimligen kan göras för att tillmötesgå billighetens och rättvisans fordringar».

Till ofvanstående tillåter sig undertecknad ytterligare framlägga några synpunkter, som enligt mitt förmenande starkt tala för kommunalstämmas hållande å sön- eller helgdagar.

Före senaste rösträttsreform var ju förhållandet i allmänhet det, att de förmögnare inom kommunen hade bestämmanderätten i kommunens angelägenheter. Dessa förmögnare ha ju⁸ äfven i allmänhet förmånen att mera fritt och utan obehag kunna disponera sin tid. Under dessa förhållanden var det mera likgiltigt till hvilken dag kommunalstämma utsattes. De fattigare medborgarna, som på grund af ekonomiska och andra orsaker icke kunde komma till kommunalstämma, voro därför tämligen likgiltiga, ty de visste med sig, att om de än kommo till stämman så betydde det föga eller ingenting, då det gällde de olika ärendenas afgörande.

Detta förhållande blef af Riksdagen genom 1907 års rösträttsreform underkändt. Genom nämnda reform var ju meningen, att flertalet om inte alla röstägande skulle kunna göra sig gällande, deltaga i och inverka på kommunens angelägenheter. Genom den 40-gradiga skalan och proportionella val skulle ju beredas alla medborgaregrupper representation i lands- ting och Första kammaren. Men detta blir dock endast en rätt på papperet, *därest icke* den utvidgade rösträtten af de röstägande kan användas. Om stämmorna hållas å tider när de mindre och beroende röstägarna icke kunna besöka dem, så gagnar icke den utvidgade rösträtten sitt syfte. En naturlig konsekvens af rösträttsreformen är sålunda att genom Riksdagens försorg kommunalstämmorna utsättas på sådana tider, att så långt möjligt är alla röstberättigade *kunna* använda sin rösträtt. Först därigenom erhåller den kommunala själfstyrelsen en af sina viktigaste förutsättningar, nämligen samhällsmedlemmarnas *allmänna* deltagande i de kommunala besluten.

Förra årets konstitutionsutskott, som yrkade afslag på hr Forsslings omnämnda motion, framhöll som motiv härför, att genom ett bifall »komme en inskränkning att göras i kommunens fria själfbestänningsrätt, som svårigen står i öfverensstämmelse med kommunalförordningens syfte». Och

det var därför som kommunalordföranden på landet fått fria händer att själf bestämma dagen för kommunalstämmans hållande. Hvad nu först kommunernas fria själfbestämningsrätt beträffar, så är denna redan i vissa fall kringskuren genom förordningen om kommunalstyrelse på landet och vidare må sägas, att det i vår tid är en synnerligen både betänkelig och farlig själfbestämningsrätt, som lägger i en enda persons eller i ett mindre antal personers händer möjlighet att bestämma kommunalstämmodiderna *så att det stora antalet röstägande icke gifves tillfälle att bevista stämmorna*. Förra årets utskottsmajoritet uttryckte dock som sin uppfattning, »att ett flitigt deltagande i de kommunala sammanträdena är synnerligen önskvärdt», hvarför utskottet ville framhålla vikten af att vederbörande kommunalstämmodförande »så vidt möjligt tillmötesgår af kommunens medlemmar mera allmänt uttalade önsknigar i fråga om valet af dag för stämmas hållande, för att därigenom bereda det stora flertalet tillfälle att närvara vid förhandlingarna». Denna platoniska önskan är nog så vacker, — synd blott att kommunalstämmodförandena i allmänhet inte taga hänsyn till den, utan mera hålla sig till utskottets afslagsyrkande på motionen, hvilket ju äfven bifölls af Första kammaren.

För att styrka detta mitt påstående vill jag här blott anföra, att af samtliga de 36 ordinarie decemberstämmor, som under sista halfdelen af sistlidne december månad finnas offentligt omnämnda i tidningen Östgöta Correspondenten, från lika många kommuner i Östergötlands län, var det *blott två* som hållits å för arbetare och vederlikar lämplig dag. Af de öfriga 34 höllos en fredagen 8 december, två tisdagen 12 december, två onsdagen 13 december, tre torsdagen 14 december, en fredagen 15 december, fjorton måndagen 18 december, nio tisdagen 19 december och en fredagen 22 december. Det lär näppeligen kunna bestridas, att ofvan nämnda 34 stämmor af de 36, som min undersökning omfattar, icke kunde besökas af röstägande småbönder och brukare, handtverkare och arbetsfolk i allmänhet, därför att dessa ej kunde göra sig fria från sitt arbete och sina anställningar de julbrådskans dagar, som stämmorna höllos. Och att det uti de ifrågavarande 34 kommunerna finnes talrika medborgargrupper, tillhörande de samhällsklasser jag ofvan omnämnt, kan man med rätt stor visshet sluta sig till bland annat däraf, att det vid senaste andrakammarval inom dem afgåfvos sammanlagt 1,745 socialdemokratiska röster.

Jag har velat anföra ofvanstående som exempel, och jag vill här tillägga, att från skilda håll till mig anförts klagomål öfver de missförhållanden jag här tillåter mig framhålla. Bekant är äfven hurusom fram-

ställningar till kommunalstämmoordförande gjorts om stämmornas förläggande till sön- eller helgdagar, utan att dessa blifvit af vederbörande beaktade eller bifallna.

Under de rätt vidlyftiga debatter som fördes i kamrarna under föregående års riksdag framhölls som ett botemedel mot det onda, att till stämмоordförande borde väljas personer, som vore villiga att tillmötesgå krafvet på lämplig tid för stämmorna. Oafsedt att denna väg fram mot rättvisan har en massa olägenheter att bjuda på, så är den ej heller framkomlig, enär de stämmor, då ordförande skall väljas, ständigt utlysas på sådana tider, att de små röstinnehafvarna ej kunna komma dit och deltaga i stämman. De blifva aldrig i tillfälle att samlade bevista stämmorna där ordförandeval försiggår. På samma sätt ställer det sig om stämman själf skulle besluta, när kommande stämmor skola hållas. Till den stämman, där beslutet skall fattas, kunna, enär den är utsatt till tid som de många små röstägande ej kunna tillsätta, icke dessa små röstägare infinna sig, och frågan kommer sålunda helt visst i de flesta fall att afgöras i strid med dessas intresse af de förmögnare röstägarna, som ha mera tid och tillfälle att bevista stämmor när som helst.

För att största möjliga antal röstberättigade medborgare må blifva i tillfälle att bevista kommunalstämmorna och icke förhindras utöfva sin medborgarrätt, till skada just för den kommunala själfstyrelse, som utgör ett af de väsentliga dragen i vår samhällsförfattning, och för främjande af den kommunala samhörighet, som är *en* af förutsättningarna för tillgodo-seendet af alla samhällsmedlemmars berättigade intressen, torde det därför vara både nyttigt och nödvändigt, att de ordinarie kommunalstämmorna hållas på sön- eller helgdagar.»

*Utskottets
yttrande.*

Utskottet finner det syfte, som ligger till grund för motionen, synnerligen behjärtansvärdt. Ett talrikt och flitigt deltagande i kommunalstämmorna utgör utan tvifvel en viktig förutsättning för att den kommunala själfstyrelsen på landsbygden skall väl fylla sitt ändamål, och hvad som genom lagstiftningsåtgärder kan göras för att så långt möjligt underlätta kommunalstämmobesöken för alla röstberättigade, det bör alltså göras. Såsom motionären påvisat, är det utan tvifvel ett faktiskt förhållande, att, om kommunalstämman hålles på hvardag, så hindras eller åtminstone försvåras på en mängd håll besök på stämman för många röstberättigade. De, som äro starkare beroende af sin arbetstid, af dagsinkomst eller af husbönders eller arbetsgifvares medgifvande, hafva ofta svårt att taga

sig eller erhålla ledighet för att komma till stämman en sådan dag, i synnerhet som ledigheten ej sällan måste utsträckas till hela dagen på grund af de långa afstånden till stämmolokalerna. I en mängd fall torde därför stämmornas utsättande till arbetsfri dag vara det bästa, stundom oundgängliga medlet att befordra ett lifvigare deltagande i kommunala angelägenheter.

Med hänsyn härtill har nu motionären föreslagit, att de ordinarie kommunalstämmorna ovillkorligen skola utsättas till en sön- eller helgdag. Att genom lag undantagslöst föreskrifva detta vore dock enligt utskottets mening mindre lämpligt. Det finnes nämligen otvifvelaktigt kommuner, i hvilka det i allmänhet visat sig förmånligare, om kommunalstämmorna äga rum på hvardag — så är bland annat förhållandet i vissa kommuner i närheten af Stockholm — och på andra håll, såsom i Norrland, har det blifvit vanligt, att åtminstone *en* kommunalstämma, nämligen decemberstämman, förlägges till lämplig hvardag, oftast tredjedag jul. Genom motionärens förslag skulle såväl det ena som det andra för framtiden omöjliggöras.

Utskottet anser därför, att en begränsning af motionens yrkande bör göras därhän, att sön- eller helgdag kommer till användning i de fall, då detta för kommunens röstberättigade finnes önskvärdt, men ej i andra.

Såsom af motionären erinrats, väcktes vid förlidet års riksdag en motion med samma yrkande, som det nu föreliggande, och vid behandlingen af densamma framställdes inom utskottet reservationsvis förslag om sådan ändring af § 17 i förordningen om kommunalstyrelse på landet, att ordinarie kommunalstämma i december skulle äga att besluta, huruvida de ordinarie kommunalstämmorna eller vissa af dem under det nästföljande året skulle utsättas till sön- eller helgdag. Ifrågavarande förslag blef af Andra kammaren bifallet med 105 röster mot 88. Under öfverläggningen i kammaren framställdes emellertid mot detsamma åtskilliga anmärkningar, gående ut därpå, att dess antagande icke skulle tillräckligt kraftigt ingripa mot de anmärkta missförhållandena. Därvid anfördes, dels att arbetare och andra mindre röstägare i de kommuner, där decemberstämmorna utlysas till sökendag före jul, i allmänhet äro förhindrade att infinna sig på dessa stämmor och sålunda icke torde kunna inverka på beslutet, huruvida det kommande årets stämmor skola hållas på sön- eller helgdag, dels att, äfven om de mindre röstägarna söka komma till decemberstämman, de på många håll måste komma till korta gent emot de stora röstägarna, som hafva vida lättare att mangrannt infinna sig, och att i

följd häraf de förra i realiteten icke skulle få något inflytande vid beslut om dag för stämmornas hållande. Vid den förnyade behandling af ifrågasvarande spørsmål, som påkallats genom motionen vid innevarande års riksdag, har utskottet ansett, att man borde söka finna en sådan form för frågans lösning, som toge hänsyn till dessa anmärkningar.

I sådant syfte framställdes under öfverläggningen i Andra kammaren vid fjolårets riksdag förslag, att ändringen af ifrågasvarande lagrum skulle så formuleras, att söndagen bestämdes till ordinarie stämmodag, men undantag härifrån medgäfvos, ifall kommunalstämman i december så beslöte. Detta skulle då kunna ske, där de lokala förhållandena äro af den beskaffenhet, att annan dag än söndag lämpligen torde böra användas för ifrågasvarande ändamål. Emellertid kunna äfven emot detta ändringsförslag göras vissa invändningar. Det förefaller icke fullt lämpligt, att sön- eller helgdag fastslås som kommunalstämmodag i regel, när man direkt känner, att på vissa håll det medgifna undantaget skulle blifva regel, och framför allt gäller äfven om detta förslag, att det knappast i högre grad än den ofvannämnda reservationen är i stånd att tillgodose de små röstägarnas intressen, i det att de stora röstägarna alltid kunna begagna sin styrka till att genomdrifva undantag från regeln, att sön- eller helgdag är ordinarie kommunalstämmodag, och besluta stämmornas hållande på hvardag.

Utskottet anser det vara en hufvudsak i den blifvande reformen, att densamma går i sådan riktning, att också de små röstägarnas intressen i fråga om dag för ordinarie kommunalstämmas hållande komma till sin rätt, då de små röstägarna hafva samma berättigande att deltaga i de kommunala angelägenheterna, som de stora röstägarna. Ur denna synpunkt lyckligare vore enligt utskottets mening en bestämmelse, genom hvilken rätten att besluta angående de ordinarie kommunalstämmornas utsättande till sön- eller helgdag skulle tillerkännas de röstägande i ungefärlig öfverensstämmelse med fjolårets reservation, men med bifogande af den särskilda föreskrift, att vid afgörande af dylika frågor rösterna ej skulle beräknas efter den vanliga röstskalan utan efter hufvudtalet. Ett sådant särskildt förfarande i fråga om stämmodagarnas utsättande synes utskottet väl motiveradt af denna angelägenhets säregna och för alla röstägande lika betydelse.

Att Riksdagen själf skulle skrida till formulering af en lagändring i enlighet med dessa synpunkter finner utskottet emellertid icke tillrädligt. Frågan är af den art, att den för ett allsidigt öfvervägande torde böra hänskjutas till Kungl. Maj:t, och ett särskildt skäl för sådant förfarande föreligger

dessutom i det förhållandet, att genom andra motioner yrkats ungefär motsvarande ändringar i fråga om rätten att utsätta dag för kyrkostämma, äfvensom upphörande af pastors själfskrifvenhet såsom ordförande i dylikstämma, hvilka yrkanden utskottet likaledes funnit sig böra tillstyrka. Ändringarna i förordningen om kommunalstyrelse på landet och i kyrkostämmoförordningen böra tydligen utarbetas i inbördes sammanhang.

På grund af hvad sålunda anförts, hemställer utskottet,

att Riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, det tücktes Kungl. Maj:t låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i förordningen om kommunalstyrelse på landet, att därigenom tryggas de ordinarie kommunalstämmornas utsättande till sön- eller helgdag, där detta befinnes erforderligt för att möjliggöra ett allmänt deltagande i kommunens angelägenheter, och att därvid de små röstägarnas intressen tillgodoses i lika mån som de stora röstägarnas.

Stockholm den 12 april 1912.

På utskottets vägnar:

CARL CARLSON BONDE.

Reservationer:

af herr *Trygger*;

af herrar *Clason* och *von Mentzer*, som anført:

»Utskottets förslag har ett dubbelt syfte, dels att de ordinarie kommunalstämmorna skola utsättas till sön- eller helgdag, där detta befinnes erforderligt för att möjliggöra ett allmänt deltagande i kommunens angelägenheter, dels att vid beslutet om denna sak omröstningen på kommunalstämman skall ske efter hufvudtalet.

Hvad den senare frågan angår, hafva vi ej kunnat tillstyrka den förändring, som därmed afses, af hittills gällande, så sent som 1909 införda grunder för kommunal rösträtt.

Men jämväl i det förra hänseendet kunna vi, likasom förlidet års konstitutionsutskott, icke biträda utskottets förslag. Såsom utskottet själf framhåller, är det ingalunda gifvet, att kommunalstämmorna allestädes böra lämpligast utsättas till sön- eller helgdag. Men det är icke blott de af utskottet berörda *lokala* förhållandena, som kunna göra detta olämpligt, utan äfven andra. Utskottets förslag har, såsom framgår af dess hänvisning till fjolårets andrakammarbeslut, utgått från den tanken, att decemberstämman skall besluta, att under det följande året de ordinarie kommunalstämmorna eller vissa af dem skola hållas på sön- eller helgdag. Frågan om en viss dags lämplighet såsom stämmodag måste emellertid i hög grad vara beroende af de ärenden, som därvid skola förekomma, och äfven om det låter tänka sig, att en söndag kan vara passande stämmodag, då ärendena äro få, så kan den under andra förhållanden redan på grund af den tidsbegränsning, som gudstjänsten måste medföra, vara alldeles icke passande; och en föregående decemberstämmas beslut i frågan kan därför, när det skall verkställas exempelvis i oktober ett följande år, visa sig ganska olämpligt.

Men äfven en annan synpunkt är här värd största uppmärksamhet. Statsmakterna hafva under senare år vid flera olika tillfällen med styrka uttalat sig för åtgärder, ägnade att åstadkomma *ökad* söndagshvila inom olika verksamhetsområden och hafva därvid ledts icke blott af det religiösa krafvet på söndagens helgd, utan äfven af den sociala insikten om nödvändigheten af en hvilodag i arbetsveckan. Vi kunna i detta hänseende exempelvis hänvisa till följande uttalande i Riksdagens skrifvelse (nr 40) af den 29 mars 1910:

»Beträffande nyttan och behofvet för individen af erforderlig söndagshvila torde icke mer än en mening råda. Riksdagen vill i detta afseende återropa ett uttalande af en af de internationella kongresser, som under senare tider hållits angående detta ämne. Så uttalade redan 1889 års kongress i Paris följande: »En hel hvilodag i veckan är i allmänhet för enhver nödvändig för bevarandet af kroppens och själens hälsa och energi. Den är ett väsentligt villkor för fortsatt arbetsduglighet och högre lifslängd, en förutsättning för materiellt välstånd och moralisk utveckling för individen, för familjen, för nationen. — De moraliska konsekvenserna af hvilodagen hafva en ekonomisk återverkan och bereda i följd däraf välstånd.» Särskildt framhölls söndagshvilan såsom behöflig för kroppsarbetaren, såsom ägnad att höja hans intellektuella och sedliga personlighet.»

Med dessa sträfvanden till förmån för ökad söndagshvila står i ganska klen öfverensstämmelse den tendens, som alltmer börjat framträda, att göra företrädesvis söndagen till *kommunal* arbetsdag. Riksdagsmannaval, landstingsmannaval, kommunalstämmor, kyrkostämmor — allt önskar man förlägga till hvilodagen, och förmodligen komma snart äfven kraf på förläggning till söndagen jämväl af andra kommunala sammanträden och bestyr. Enligt vår uppfattning är detta ur hvilodagens synpunkt en skadlig tendens, ty, äfven om under *vissa* förhållanden stämmor, t. ex. de mera kortvariga, utan större olägenheter kunna hållas på söndag eller helgdag, är detta icke fallet med mera tidsödande förrättningar af dylik art. Det synes under sådana förhållanden kunna ifrågasättas, om icke nu föreliggande frågas lösning snarare bör sökas på en annan väg, än den förordade, nämligen genom upptagande hos oss af någon motsvarighet till Englands *bank holidays*, hvilka hos oss då skulle taga karaktären af arbetsfria veekodagar — eller eventuellt eftermiddagar — för kommunala och andra liknande bestyr.

För den ordinarie decemberstämman skulle sålunda den redan hittills för ändamålet på åtskilliga orter begagnade 3:dje dag jul kunna komma till ytterligare användning. Återstår sålunda att finna lämpliga dagar för vårstämman och höststämman. Då nu på våren en dylik dag äfven är behöflig för landstingsmannavalen, och på hösten en annan dylik för riksdagsmannavalen, kunde frågan lösas, om en arbetsfri söckendag utsattes till våren för landstingsmannaval och vårstämmor, och en dylik på hösten för riksdagsmannaval och höststämmor. För att icke antalet effektiva arbetsdagar under året skulle minskas, kunde man måhända tänka sig att i stället offra två helgdagar såsom sådana. I hvarje fall synes vid den nu föreliggande frågans lösning *den allra största hänsyn* äfven böra tagas till nödvändigheten att motverka hvilodagarnas förvandling till kommunala arbetsdagar, och hafva vi därför inom utskottet yrkat, att utskottet skulle föreslå,

att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, på hvad sätt, under tillbörligt iakttagande af söndagens helgd och af dess ställning såsom hvilodag, de ordinarie kommunalstämmorna må kunna så anordnas, att kommunernas röstägande medlemmar i möjligaste mån må beredas tillfälle att uti dem deltaga;

af herrar *Bellinder*, *Kjellén*, grefve *Hamilton*, *Jansson* i Djursåtra, *Magnusson* och *Jönsson*, hvilka yrkat, att utskottet måtte hemställa,

att Riksdagen i anledning af förevarande motion ville för sin del besluta, att § 17 i gällande kungl. förordning om kommunalstyrelse på landet skall erhålla följande lydelse:

§ 17.

Tre ordinarie kommunalstämmor skola årligen hållas: — — — —
— — — — äfvensom af revisorer.

Ordinarie kommunalstämman i december äger besluta, huruvida de ordinarie kommunalstämmorna eller vissa af dem under det nästföljande året skola utsättas till sön- eller helgdag.

Den, hvilken — — — — af sagda förvaltning.
